

AB GÖÇ YÖNETİŐİMİNDE BİR İNSAN HAKLARI PROBLEMİ OLARAK “SICAK NOKTA YAKLAŞIMI”*

Tolga ÇIKRIKÇI**

Öz

Arap Baharı sonrası Avrupa yönlü göç hareketi karşısında uygulanan ve göçmen odaklılıktan uzaklaŐıldığina işaret eden “sınır kontrolü” ve “geri gönderme” politikaları AB göç yönetişiminin gövdesini oluŐturmakta ve bu çerçevede AB’ye yöneltile eleştirilerin odağında yer almaktadır. Bu politikaların bir uzantısı olarak, Nisan 2015’te Avrupa Göç Gündemine dahil edilen “sıcak nokta yaklaşımı” ile yeni gelen göçmenleri tespit etmek ve bu göçmenlerin parmak izlerini alarak sığınma başvurularını değerlendirmek için, göçmenlerin yoğun giriş ülkeleri olan Yunanistan ve İtalya’da belirli işlem merkezleri oluşturulmuştur. Bu merkezlerde göçmenler zor Şartlar altında bekletildiğinden ve sıklıkla sığınma hakkından mahrum kaldıklarından, bahsedilen eleştiriler Őiddetlenmektedir. Yunanistan ve İtalya’daki sıcak nokta kamplarının çarpıcı örnekler olmaları bakımından vaka olarak seçildiğ i ve ilgili hükümetler ile sivil toplum kuruluşlarının verilerine dayanarak oluşturulan bu çalışmada, göç yönetiŐiminde bir dışsallaştırma aracı olarak kullanılan “sıcak nokta yaklaşımı” normatif insan hakları düşüncesi çerçevesinde ele alınmakta ve bu yaklaşımın AB’nin göç yönetişimindeki en önemli aksaklıklardan birisi olduğu savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Göç Yönetişimi, Sıcak Nokta Yaklaşımı, Yunanistan, İtalya, İnsan Hakları.

* Bu çalışma, 16-17 Ekim 2019’da İstanbul’da düzenlenen Uluslararası İnovasyon Kongresi’nde sözlü olarak sunulmuŐtur.

** Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İliŐkiler Bölümü, Doktora Sonrası AraŐtırmacı, University of Groningen, Campus Frysland, Department of Global and Local Governance, e-posta: tolga.cikrikci@giresun.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5102-0907.

THE “HOTSPOT APPROACH” AS A HUMAN RIGHTS PROBLEM IN EU MIGRATION GOVERNANCE

Abstract

The “border control” and “refoulement” policies implemented in the face of human mobility towards Europe after the Arab Spring point to a move away from immigrant focus and constitute the body of EU migration governance. These policies are at the center of the criticisms directed to the EU on this topic. As an extension of these policies, certain processing centers have been established in Greece and Italy, into which immigrants are heavily entering, to identify the newly arrived immigrants and to evaluate their asylum applications by taking their fingerprints with the “hotspot approach” included in the European Agenda on Migration in April 2015. The afore-mentioned criticisms have intensified as migrants are kept under poor conditions in these centers, and are often deprived of their right to asylum. In this study, which has been constituted based on the data from the related governments and non-governmental organizations and the hotspots in Greece and Italy, as of dramatic examples in this concept, ‘the hotspot approach’ which is used as an externalization tool in migration governance is discussed in the frame of normative human rights and asserted as one of the most crucial setbacks in EU migration governance.

Keywords: *European Union, Migration Governance, Hotspot Approach, Greece, Italy, Human Rights.*

Giriş

Arap Baharı sonrası oluşan göç hareketinin 2015 yılında Avrupa Birliği (AB) ülkeleri için büyük boyutlara ulaşması karşısında daha da belirgin bir hal alan ve ortak bir Avrupa göç politikasının inşa edilememiş olmasını ifade eden AB göç yönetişimindeki¹ zayıflığın (Bauböck, 2018), bu dönemden itibaren, birliğin normatif bir aktör olma iddiasına yöneltilen eleştirilerin odak noktası haline geldiği görülür (Cusumano, 2018). Bu duruma zemin oluşturan şey, göçü dışsallaştırarak yönetme çabasının, sınırların korunması ile göçmenlerin temel haklarının korunması arasındaki bir ikileme işaret etmesidir (Lemberg-

¹ Göç yönetişimi, uluslararasıdaki göçün ve geri dönüşlerin ulus altı, ulusal ve uluslararası düzeylerde farklı iş birlikleri ve resmi düzenlemeler çerçevesinde yürütülmesi sürecini ifade eder. AB'nin ilgili göç hareketini idare mekanizması; birlik kurumlarının, üye ülkelerin ve AB ajanslarının içinde yer aldığı çok katmanlı bir yapıyı haiz olması ve özellikle sıcak nokta yaklaşımının uygulanması noktasında bu yapının daha belirgin hale gelmesi sebebiyle, yönetim kavramına işaret etmektedir.

Pedersen, 2018). Avrupa ülkeleri için bir krizi ifade eden bahsedilen dönemdeki göç hareketinin ve yaşanan insanlık trajedilerinin sonlanmadığı düşünüldüğünde, AB göç yönetişiminin başarılı olduğunu söylemenin imkansızlığının yanında, bu durumun birlik-üye düzlemindeki gerginliklerin devinimine de neden olduğu (Bauböck, 2018) açıktır. En genel haliyle “göç krizi” olarak nitelendirilebilecek olan Arap Baharı sonrası Avrupa yönlü göç hareketinin artması, Avrupa Birliği için hukuki boşluklar ve siyasi uzlaşmazlıklardan kaynaklanan bir kaos anlamına gelmekte ve farklı düzlemlerde farklı krizlere sebep olmaktadır. Göçmenlerin² sorumluluğunu dışsallaştırma çabaları; diğer bir ifadeyle, göçmenleri sınırları dışında tutarak, meseleyi kendi sınırlarının ötesinde çözmeyi tercih etmesi, AB’nin, “Değerler Avrupası” ifadesini var eden normatif pozisyonunun sorgulanmasına neden olmakta ve bu meyanda “göç krizi” mevcut haliyle AB’nin entegrasyon yolundaki yapısal sorunlarının altını çizirken, sürekli bir yeni politika üretiminin zorunluluğuna da işaret etmektedir. Belirtmek gerekir ki, “mülteci krizi”, “göçmen krizi” ve “sığınmacı krizi” olarak da adlandırılan süreç, özünde, farklı nedenlerle göç etmek zorunda kalan insanların karşılaştıkları zorluklara işaret eden bir “insanlık krizidir”.

Bu makalede odaklanılan “göç yönetişimindeki sıcak nokta yaklaşımı”, bahsedilen politika üretim sürecinde Mayıs 2015’te Avrupa Komisyonu’nun oluşturduğu “Avrupa Göç Gündemi” (European Commission, 2015) başlıklı yol haritasının içerdiği, ulusal yetkililerle Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı (FRONTEX), Avrupa Sığınma Destek Ofisi (EASO), Avrupa Adli İşbirliğini Geliştirme Ajansı (EUROJUST) ve Avrupa Polis Teşkilatı (EUROPOL) arasında işbirliğini güçlendirmek ve bu anlamda giriş ülkelerindeki baskıyı azaltmak amacıyla oluşturulmuş³ (Parkes, 2017; Papoutsis vd., 2018: 2200; Pollozek ve Passoth, 2019), “krize” ilişkin bir çözüm yöntemini ifade eder. Bu doğrultuda tesis edilen sıcak nokta kampları, yeniden yerleştirme programı kapsamında göçmenlerin AB ülkelerine “adil” dağılımını sağlamak üzere, gelen göçmenleri kaydetmek ve “sığınma prosedürlerini hızlandırmak” için faaliyet gösteren, bu

² Yaygın olarak, ekonomik sebeplerle (daha iyi yaşam standartları, iş imkanları ve çeşitli sosyal olanaklara ulaşmak (Tümtaş, 2020:28)), gönüllü olarak göç eden insanları nitelendirmek için kullanılan “göçmen” terimi bu çalışmada, uluslararası mülteci rejimi tarafından tanınmayan nedenler de dahil olmak üzere, zorlayıcı sebeplerle buldukları yeri terk etmek durumunda kalan; sığınma arayanlar, mülteciler ve göç eden diğer insanları kapsayacak şekilde şemsiye bir kavram olarak kullanılmaktadır. Çalışmada, belirli bir hukuki statü altındaki göçmenler kastedilmek istenildiğinde o statüyü ifade eden terim kullanılmıştır.

³ Eurostat verilerine göre, AB ülkelerine 2015 ile 2020 yılları arasında 4,5 milyondan fazla (Eurostat, 2021) sığınma başvurusu yapılmıştır. Sığınma prosedürüne ulaşmayanlar, düzensiz göçmenler, göç güzergahları üzerinde hayatını kaybeden ve henüz sınırlara ulaşmadan geri döndürülenler de hesaba katıldığında sığınmacı sayısının veri kaynaklarında belirtilenden çok daha fazla olduğu açıktır.

süreçte sığınmacıların kalmakta oldukları merkezlerdir. Başka bir deyişle burada oluşturulan ofisler, kabul edilecek veya reddedilecek olan sığınma arayanların ayrıştırıldıkları ya da bir anlamda elemeye tabi tutuldukları yerler olarak faaliyet göstermektedirler. Daha en başından, oluşturulma amacına yönelik başarısına dair büyük umutlar vaat etmeyen (Marin, 2017) sıcak nokta yaklaşımı, sığınma prosedürünün sistemli bir şekilde işletilememesi (Bilgiç, 2018: 19-22) bir tarafa, oluşturulan kamplardaki fiziki şartların yetersizliği ile alıkonulma ve sağlık hakkı ihlali gibi insan hakları ihlalleri bağlamında özellikle sivil toplum kuruluşlarını endişeye sevk etmekte (Respond Project, 2019) ve bu anlamda ciddi şekilde eleştirilmektedir.⁴ Üstelik AB belgelerinde henüz sığınmacı olarak kayıtlı olmayanlar da dahil olmak üzere kabul koşullarının ve sığınmacılar için oluşturulmuş olan tüm tesislerin insan onuruna ve uluslararası insan hakları hukuku standartlarına uygun olması gerektiği vurgulanmış durumdadır (European Parliament and The Council of The European Union, 2013). Ancak 2015'ten sonra İtalya ve Yunanistan Adaları'nda oluşturulan sıcak nokta kamplarındaki işleyiş, uluslararası hukuk ve AB belgelerindeki normatif insan hakları çerçevesi ile ciddi ölçüde çelişen sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bu sıcak noktalarındaki durum çarpıcı örnekler olduğundan, İtalya ve Yunanistan'daki merkezler, "sıcak nokta yaklaşımının" AB'nin göç yönetişimindeki en önemli aksaklıklardan birisi olduğunun savunulduğu bu çalışma için örnek vakalar olarak seçilmiştir.

⁴ Kamplardaki zor koşullar ve bahsedilen hak ihlalleri sebebiyle sıcak nokta yaklaşımı, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) başta olmak üzere pek çok uluslararası oluşumdan tepki almıştır. Sıcak nokta uygulamalarına, birçok Birleşmiş Milletler kuruluşu, sivil toplum örgütü ve akademisyen tarafından yöneltilen eleştiriler genel olarak, AB ajansları ve yerel yetkililer arasındaki sorumluluk ve görev dağılımının bulanık olması, uygulamaların şeffaf olmaması, yetersiz fiziki koşullar, sığınma sistemine erişimde gecikmeler ya da uyuğu göre farklı muamele yani ayrımcılık konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır (The UN Refugee Agency (UNHCR), 2017; Danish Refugee Council, 2017; Basilien Gainche, 2017). Bu doğrultuda, "Sınır Tanımayan Doktorlar" Örgütü, kamplardaki mevcut durumun devam ettirilmesinin insanlık onuruna zarar verdiğini belirterek, sıcak nokta kamplarının bulunduğu bölgelerdeki faaliyetlerine son vermiştir. Sınır Tanımayan Doktorların Yunanistan'daki Misyon Şefi Marie Elisabeth Ingres, 2016 yılının Mart ayında yapılan AB-Türkiye Zirvesi'nin arkasından yaptığı açıklamada, "adaletsiz ve insanlık dışı olan bir uygulamanın parçası olmamak ve kitlesel bir sınır dışı etme operasyonunun yardımcıları araçsallaştırmasına izin vermemek adına" bölgedeki faaliyetlerini sonlandırdıklarını söylemiştir. Kötü sıhhi koşullar ve ölümcül şiddet barındıran Midilli Adası'nda yer alan aşırı kalabalık Moria kampındaki göçmen çocukların intihar vakalarına ilişkin bir rapor ve benzer çalışmalar için bkz. (Nye, 2018; Garelli ve Tazzioli, 2016; Neville, Sy ve Rigon, 2016). Ayrıca birçok kişinin yolculuk sırasında cinsel istismara uğradığı ve çocuklar arasında depresyon, psikosomatik belirtiler, kabuslar ve paranoya dahil olmak üzere çeşitli zihinsel sağlık sorunlarının yaygın olduğu belirtilmektedir (Human Rights Watch, 2016).

Sıcak nokta yaklaşımının ve bu doğrultuda oluşturulmuş olan İtalya ve Yunanistan'daki kampların işleyişi ile ilgili kapsamlı ilk çalışma 2016 yılında Dutch Council for Refugees tarafından yürütülmüş olan projedir (The Dutch Council for Refugees, 2016). İkincil verilere ve doğrudan sıcak noktalarda yapılan görüşmelere ve gözlemlere dayanan bu çalışmada İtalya'da bulunan sıcak noktalardaki en belirgin sorunun parmak izi alınması sırasında uygulanan zorlayıcı tedbirler; Yunanistan'daki sıcak noktalardaki yaşanan en endişe verici durumun ise sığınma prosedürün çok uzun zaman alması ve uzun süre gözaltında kalma olduğu tespit edilmiştir. Bunların yanında her iki bölgedeki sıcak noktalarda; gelenen ülkeye göre yapılan ayrımcılık, prosedürel belirsizlik, AB ajanslarının görev alanlarının çoğu kez üst üste binmesi, yeterli bilgi sağlayıcı ve tercümanın bulunmaması, alıkonulma, insan haklarına ilişkin gözlem mekanizmasının olmaması, refakatsiz çocuklar gibi hassas durumda olan ve diğer özel durumları bulunan kişilerin tespit edilmesine ilişkin mekanizmaların eksikliği, barınma mekanlarının ve fiziki koşulların yetersizliği, sığınma başvurusu olmaksızın geri gönderme gibi insan hakları ihlalleri tespit edilmiştir (The Dutch Council for Refugees, 2016). Bugün gelinen noktada sıcak nokta yaklaşımı uygulanmaya devam etmekte ve aradan geçen zaman içerisinde sıcak nokta kamplarındaki durumun ne derece değiştiği, araştırılmaya muhtaç durumdadır.

Bu düşünceden hareketle bu çalışmada, İtalya ve Yunanistan'da oluşturulan sıcak nokta kamplarındaki mevcut fiziksel şartlar ve uygulamalar üzerinden, akademik anlamda çok az ilgi gören sıcak nokta yaklaşımının (Loschi ve Slominski, 2022:2) göçmenlerin insan haklarının korunması bakımından ortaya çıkardığı durum genel olarak uluslararası insan hakları hukukunu şekillendiren etik değerlerle karakterize olan normatif insan hakları çerçevesinde ele alınmaktadır. Bahsedilen normatif çerçeve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı gibi uluslararası hukuk belgeleri ile güçlendirilmiş olan genel uluslararası insan hakları normlarını ifade eder. Eşitlik ve adalet sütunları üzerine inşa edilen bu normlar göçmenlerinin temel haklarının korunmasının garanti edilmesi yaklaşımıyla oluşturulduğu ifade edilen ve AB göç yönetişiminin temel bileşenlerinden olan Avrupa Ortak Sığınma Sistemi'nin (CEAS) yapılandırılmasında öne çıkarılan hususlardır (European Commission, 1999). Çalışmanın metodolojisi, bu hususların uygulamada karşılık bulmadığının örnek vakalar üzerinden gösterilmesi doğrultusunda biçimlendirilmiştir. Bunun için öncelikle sıcak nokta yaklaşımının, AB göç yönetişimi içinde, "göçe ilişkin unsurların sınırlar ötesine taşındığında bir sorun olmaktan çıkacağı düşüncesinin bir yansıması" olan dışsallaştırma stratejisinin nasıl bir parçası olduğu eleştirel perspektifle açıklanmaya; takip eden bölümde de İtalya ve Yunanistan'da oluşturulan sıcak nokta kamplarının insan hakları bağlamındaki mevcut durumu ve buralarda uygulanan prosedürler; sığınma hakkı ihlalleri, alıkonulma (özellükten yoksun

bırakılma), fiziki şartlar ve daha fazla korunmaya muhtaç kişilerin durumları üzerinden, bahsedilen sıcak noktalardaki saha çalışmalarına ve İtalya ile Yunanistan hükümetlerinin verilerine dayanarak oluşturulmuş olan ülke raporlarındaki veriler incelenerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bölümde bahsedilen merkezler ayrı ayrı başlıklar altında ele alınmamış; öne çıkan hak ihlalleri ve prosedürel eksiklikler bağlamında kamplardaki durum betimlenmeye çalışılmıştır. Mevcut durumu bu ilişkisel yapı üzerinden belirledikten sonra ulaşılmaya çalışılan nokta ise buralarda bulunmak zorunda kalan insanların insan haklarının korunması için öncelikle yapılması gerekenlerin belirlenmesidir.

Göçü Dışsallaştırma Stratejisi Olarak Sıcak Nokta Yaklaşımı

Göçün dışsallaştırılması, “göç probleminin” göçü ortaya çıkaran sebeplere odaklanılarak çözülmesi gerektiği düşüncesi üzerine inşa edilmiş ancak uygulamada göçmenlerin sınırların dışında tutulmasını önceleyen bir anlayışla ortaya koyulan politika üretim sürecini ifade eder (Gökalp Aras, 2021:13-14). Başka bir deyişle dışsallaştırma, potansiyel göçmenlerin korunma taleplerini bir ülkenin yasal yetkisine girmeden, yani ülke topraklarına ulaşmadan önce yasal olarak olanaksız hale getirecek sınır ötesi eylemlerdir (Frelick, Kysel ve Podkul, 2016: 193; Üstün, 2019:13). Göçün sebeplerinin ortadan kaldırılması mantıklı ve meşru bir çözüm olarak görülebilirse de olgunun zaman, mekân ve taraflardan bağımsız bir şekilde tekil bir problem olarak konumlandırılmasından kaynaklanan eksik bir anlayışla dışsallaştırılması, insan hakları ihlalleriyle sonuçlanan (Baldaccini, 2007: 277) bir sürece işaret edebilmektedir. Göç; oluşum ve gelişme gibi farklı aşamaları olan, bu basamaklarda farklı aktörlerin devreye girdiği ve problematiğın, hesaplanması güç bir şekilde çok boyutlu hale gelebildiği bir süreçtir. Dolayısıyla göçün kaynağına odaklanma söylemiyle üretilen politikalar, çoğu kez göçmenlerin insan haklarının kaybı pahasına onları sınır dışında tutmaktan daha derin bir anlamı ihtiva edememektedir. Arap Baharı sonrası oluşan ve 2015’te AB için bir krize dönüşen göç hareketi karşında üretilen politikalar da buna örnek olarak gösterilebilir.

Genel olarak göçün dışsallaştırılması iki temel enstrüman grubu üzerinden gerçekleştirilir. Bunlardan ilki göç yönetiminde kullanılan; sınır kontrolü, kaçakçılığın önlenmesi yönünde alınan tedbirler, sığınma sistemlerinin güçlendirilmesi ve transit ülkelerde göç yönetiminin tesis edilmesi gibi klasik göç kontrol araçlarıdır. İkinci grupta ise düzensiz göçmenlerin üçüncü ülkelere iadesini kolaylaştıran hükümler dizisi yer alır (Boswell, 2003: 619; Üstün, 2019: 13). Tek pazarın oluşturulmasına paralel olarak AB içerisindeki sınırların ortadan kalkması, birlik düzeyinde “özgürlük, güvenlik ve adalet alanının” tesisine götüren bir süreç olarak karşımıza çıkar ve buna bağlı olarak dış sınırların kontrolünün de AB içinde yeni bir hassasiyet olarak belirdiği görülür. AB’nin göç yönetiminin insan hakları bağlamında eleştirilmesine zemin

oluşturan; ortak vize, göç ve sığınma politikalarına ilişkin düzenlemelerin yapılması gereksinimi de buradan kaynaklanır ve göçmenler de genel olarak bu alandaki düzenlemelerin en kritik boyutunu teşkil etmektedir (Keskin Ata, 2013:65). Bu bağlamdaki eleştirilerin ilk düğümlendiği nokta, göç yönetimindeki sınır koruma yaklaşımına bağlı olarak uluslararası koruma arayanların AB sınırlarına ulaşımının engellenmesi, yani uluslararası koruma ile sınır güvenliğinin çakışması meselesidir. Öte yandan sınırlara ulaşan sığınmacıların sığınma prosedürüne uygunluklarının değerlendirilmesi de ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır ki bu konuda AB ülkeleri arasında ortak bir standardın oluşturulmadığı görülür. Burada ortaya çıkan bir diğer sorun da iç sınırların ortadan kalkmış olması hasebiyle üye devletlerin sığınmacı ve göçmenlerin kabulü noktasında giriş ülkesinin prosedürüne bağımlı hale gelmesidir (Keskin Ata, 2013: 68).

Göç hareketinin AB için krize dönüştüğü 2015 yılının Mayıs ayında ilan edilmiş olan AB Göç Gündemi içerisinde bir strateji olarak yer aldığı görülen sıcak nokta yaklaşımı, AB göç yönetişiminin birlik-üye düzlemindeki dağılımındaki belirsizliği bir parça giderebilmek adına (Marin, 2017), 23 Nisan'da Konsey'in yayınladığı bildiriden (European Council, 2015) hareketle hazırlanan yol haritasının ve göçün dışsallaştırılmasının bir bileşenidir. Avrupa Göç Gündeminin ilk bölümünde, Akdeniz ve Ege'de yaşanan trajedilere karşı alınacak önlemlerin şu şekilde sıralandığı görülmektedir (European Commission, 2015): - Denizden geçiş sırasında yaşanan ölümlerin önlenmesi için oluşturulan Triton (Akdeniz) ve Poseidon (Ege Denizi) Operasyonlarının bütçesinin 2015-2016 döneminde üç katına çıkarılması,⁵ - İnsan kaçakçılığı ile mücadele için Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) çerçevesinde oluşturulacak muhtemel bir görev gücüne destek hazırlanması, - Acil bir yeniden yerleştirme planının hazırlanması, - Kaynak ve transit ülkelerle

⁵ Sınır kontrolü için, AB'nin uyguladığı yöntemler arasında Mare Nostrum, Poseidon, Triton ve Sofya Operasyonları da yer alır. Belirtmek gerekir ki bu oluşumların etkisi, "oluşturulma amaçlarına uygun olarak" gerçekleşmemiştir (Musaro, 2016; Cusumano, 2018; European Commission, 2014; Tardy, 2017). Örneğin, Sofya Operasyonu'nun göreve başladığı yıldan itibaren, Libya'dan İtalya'ya daha öncesine kıyasla daha fazla insan geçmeye çalışmış ve bu geçişler sırasında birçok insanın hayatını kaybettiği bildirilmiştir (The Guardian, 2017). Sofya Operasyonu, 20 Haziran 2016'da Libya Sahil Güvenlik ve Donanması'nın eğitimini de içerecek şekilde genişletilmiştir. AB, uluslararası sularda kurtarılan(!) kişileri güvenli olmadığı için Libya'ya geri döndüremeyeceğinden, Libya güçlerini operasyona dahil ederek bir anlamda bu güçlere vekalet vermektedir. Uluslararası sularda durdurularak Libya güçlerince Libya'daki kamplara götürülen göçmenlerin, öldürme, dayak, zorla çalıştırma ve cinsel şiddet içeren insan hakkı ihlallerine maruz kaldıkları bildirilmiştir (Human Rights Watch, 2016). Geri gönderildikten sonra işkence ve kölelik gibi ağır insan hakkı ihlallerine maruz kalacakları bilindiği halde, Sofya Operasyonu kapsamında 2015 yılından 2021'in yazına kadar denizde yakalanıp Libya'ya geri gönderilen kişi sayısı 40 binin üzerindedir (Rooney ve Welander, 2021).

işbirliğinin güçlendirilmesi, - Göçmenlerin ilk ulaştıkları üye ülkelere destek olabilmek için “sıcak nokta yaklaşımının” tesis edilmesi. Bu çerçevede oluşturulan sıcak nokta yaklaşımı, yukarıda belirtilen AB ajanslarının İtalya ve Yunanistan’daki yetkililerle, tanıma, sığınma başvurusu ve geri dönüş işlemleri hususunda iş birliği yapılabilmesi için belirli göçmen toplama noktalarının oluşturulması düşüncesine dayanmaktadır. Göç Gündemi’nde belirtildiği şekliyle sıcak nokta kamplarındaki işlem merkezlerinin; - Düzensiz göçmenlerin taranması ve tescili, - İnsan kaçakçılığı ağları ile ilgili istihbarat toplanması amacıyla göçmenleri sorgulama, - Sığınmacıları, uygun sığınma prosedürüne yönlendirme, - Uluslararası koruma hakkına sahip olmayan göçmenlerin hızlı geri dönüşünü koordine etme, - Bu işlevlerin yerine getirilebilmesi için gerekli tercümanları sağlama şeklinde sıralanan “beş ana işlevi” bulunmaktadır (Alexandridis ve Dalkıran, 2017:15-16). Bu anlamda sıcak nokta yaklaşımı, gelen göçmenlerin hızlı bir şekilde tespit edilmesi, kaydedilmesi ve parmak izlerinin alınması, standart bir göç yönetimi uygulanması konularında mevcut farklılıkların ve eksikliklerin giderilmesi adına atılmış bir adım olarak değerlendirilmektedir (Pelizza, 2020).

Avrupa Birliği’nin İşleyişi Antlaşması 78. md. Paragraf 3 (European Union, 2012) çerçevesinde oluşturulan Yeniden Yerleştirme Planı, sorumluluğun paylaşılması yönünde bir adım olarak Dublin III Yönetmeliği (European Union, 2013) uyarınca AB dış sınırlarındaki baskıyı hafifletmek üzere tasarlanmıştır. 20 Mart 2016 tarihinden itibaren Yunanistan Adaları’ndaki sığınmacıların açık bir yasal dayanak olmaksızın yer değiştirmeye uygun bulunmaması, yeniden yerleştirme planının ve bu anlamda sıcak nokta yaklaşımının işe yaramadığını göstermiştir. Bu neticenin 18 Mart 2016 tarihli AB-Türkiye Ortak Bildirisi’nin 1. maddesindeki “20 Mart 2016 tarihinden itibaren Türkiye’den Yunanistan Adalarına geçiş yapan tüm yeni düzensiz göçmenler Türkiye’ye iade edilecektir. Bu, AB ve uluslararası hukuka tam uygun olarak gerçekleşecek” (Council of the European Union, 2016) ibaresinden kaynaklandığı kolayca anlaşılır. Özetle sıcak nokta yaklaşımı, AB-Türkiye Ortak Bildirisi ile göçmenlerin AB ülkeleri içerisinde yeniden yerleştirilmesi amacından sapmaya uğrayarak geri döndürme ya da AB sınırlarından uzaklaştırma hedefine yönelmiştir. Bu haliyle sıcak noktalar transit popülasyonların hareketsizliğini temin eden sınır alanı üreticisi olarak nitelendirilebilir (Papoutsis vd., 2018: 2204). Yaklaşımın uygulanmaya başlamasıyla oluşturulan sıcak nokta kamplarının, AB’nin göçü dışsallaştırma çabasının bir yansıması olmasının yanında insan haklarını ihlal eden yapılanmalar oldukları da görülmekte; bu bağlamda, bu kamplar “ayrıştırma ve mahrumiyet merkezleri” olarak (Campesi, 2018; Dimitriadi, 2017) işlev görmektedir. Oysa göçmenlerin insan haklarının korunmasının, göç yönetişiminin sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilebilmesinin en önemli gereklerinden biri olduğu açıktır. Bunun yanında AB’nin göç yönetişimindeki

başarısının/başarısızlığının uluslararası koruma ilkesi bakımından bir aktör olarak AB'nin kendisi için ayrıca bir öneme sahip olduğunu belirtmek gerekir.

Sıcak nokta yaklaşımının, ilgili Avrupa ajanslarının tek bir odak üzerinden AB'nin dış sınırına bitişik ülke topraklarında faaliyet gösterebilmesine olanak tanıyan bir hareket noktası oluşturacak biçimde tasarlandığı görülür (Papoutsis vd., 2018: 2201). Bunun gerçekleşebilmesi için öncelikle, AB ajanslarının sağlam desteğinin ve sıcak noktaların bulunduğu giriş ülkelerindeki yetkililerin yakın iş birliğinin sağlanması gerektiği düşünülmüştür (Ayaşlı, 2018). Ne var ki bu iş birliği sağlanamamış, yapısal ve sistemsel aksaklıklar nedeniyle AB'nin sıcak nokta yaklaşımı insan hakkı ihlallerine zemin hazırlayan bir yapı olmaktan kurtulamamıştır. Sıcak nokta kamplarının oluşturulmasına kadar, yerel makamların veri tabanlarının kullanıldığı uygulama aşamasında, göçmenlere ilişkin bilgiler toplanırken sağlık konularının öncelikli olduğu; kimliklendirme ve parmak izi alımının ikinci planda geldiği görülmektedir. Sıcak nokta kamplarının devreye girmesiyle AB veri tabanlarına kayıt ve kimliklendirme öncelikli hale gelmiş; başka bir deyişle, sıcak nokta yaklaşımı çerçevesinde sınır güvenliği göçmen güvenliğine tercih edilmeye başlanmıştır (Pelizza, 2020: 271). Diğer yandan, sıcak noktalarda çalışan personel sayıları incelendiğinde, FRONTEX personelinin diğer ajansların personellerine kıyasla buralarda daha fazla görev aldıkları görülmektedir (Marin, 2017). Bu durum da sıcak nokta yaklaşımının sınır kontrolü ve geri dönüş odaklı olarak oluşturulduğunun, diğer bir ifadeyle dışsallaştırma stratejisi üzerine inşa edildiğinin bir göstergesi durumundadır. Dolayısıyla göçmenlerin güvenlikleri ve hakları noktasında zayıf olduğu açık olmakla birlikte, sıcak nokta yaklaşımının, “krizin” AB sınırlarının dışına itilmesi amacıyla etkinleştirilmiş kısa vadeli bir çözüm yöntemi olduğu söylenebilir.

İnsan Hakları İhlalleri Bakımından Sıcak Nokta Kampları

2015 yılının Ekim ayı ile 2016 yılının Şubat ayı arasında İtalya'da Pozzallo, Taranto, Trapani ve Lampedusa'da toplam kapasiteleri 1.600 kişi olan sıcak nokta kampları tesis edilmiştir. 2017 yılının sonunda Messina'da da yeni bir sıcak nokta kampı oluşturulmuştur. 2015 yılının sonundan itibaren etkin olan Lampedusa sıcak noktası ile Mart 2016'da kurulmuş olan Taranto kampları 2018 yılının Mart ayında, buralardaki uygulamalar ve fiziksel şartlar ile ilgili eleştirilerin yoğunlaşması nedeniyle geçici bir süre için kapatılmıştır. Ayrıca İtalya menşeli Göçmenlik Hukuki Araştırmalar Derneği (ASGI) tarafından Ekim 2020'de gerçekleştirilen izleme projesinden elde edilen verilerle bildirildiği üzere, Sardunya'da kurulan merkez resmi olarak sıcak noktalara dahil olmasa da sıcak nokta yaklaşımıyla çalışmaktadır (ASGI, 2021).

İtalya Hükümeti tarafından başlangıçta, İtalya'daki sıcak noktaların işleyişine ilişkin iki belge oluşturulmuştur. Bunlardan ilki 2015 Eylül'ünde

hazırlanan İtalya'nın Yol Haritası (Italian Ministry of Interior, 2015) ve ikincisi de Standart Operasyon Prosedürü (SOPs) adlı Mart 2016'da oluşturulan belgedir (Majcher, 2018; Italian Ministry of the Interior, 2016). 2017 yılına kadar İtalya'da sıcak noktaların işleyişine dair bu ikisi dışında herhangi bir hukuki belge bulunmamaktadır ve ayrıntılı olarak düzenlenmemiş olan bu belgeler konu ile ilgili referans alınacak yegâne dokümanlar olmuşlardır. 2017 yılında oluşturulan 46/2017 sayılı kanunun 17. maddesi (Italian Government, 2017) ve 142/2015 tarih ve sayılı kanun hükmünde kararnamenin 6. maddesinde değişiklik yapan 2018 tarih ve 132 sayılı kanun hükmünde kararname (ASGI, 2019) de kısmen sıcak noktaların işleyişine ilişkin yasal çerçeveye eklenmiş durumdadır. Ancak bu kararname de hem İtalya Anayasası'nın 13. maddesine, hem de 2013/32/AB Usul Direktifine aykırılığı sebebiyle eleştirilmiştir (ASGI, 2019). Diğer bir ifade ile bugün için sıcak noktaların faaliyetlerini yani bu merkezlerdeki işleyişi açık ve ayrıntılı olarak düzenleyen bir hukuki metin bulunmamaktadır. İtalya'daki sıcak noktalarda göçmenler tıbbi taramaya tabi tutulmakta, parmak izleri alınmakta ve ardından sığınmacıları “düzensiz olanlardan” ayırmak için buradaki göçmenlerle mülakatlar yapılmaktadır. Temel anayasal güvencelerin aksine, göçmenler adli denetim olmaksızın, hukuki yardımdan yoksun, çoğu zaman insan sağlığına uygun olmayan ve aşırı kalabalık yerlerde tutulmakta ve herhangi bir belirli gözaltı süresi olmaksızın kişisel özgürlüklerinden yoksun bırakılmaktadırlar (Veglio, 2017). Üstelik sığınmacı olarak nitelendirilmeyenler, kaynak ülkelerin büyükelçilikleriyle bağlantıya geçmeleri gerektiği aksi durumda cezai işlem yapılacağı belirtilerek kendi dönüş planlarını yedi gün içerisinde yapma emriyle kamplardan çıkarılmakta ve kendi kaderlerine terk edilmektedirler (Veglio, 2017).

Yunanistan'da ise Ege Adaları'nda tesis edilen beş tane sıcak nokta bulunmaktadır. 5.450 kişi kapasiteli olduğu belirtilen bu beş merkez, Moria, Sakız Adası, Sisam Adası, Midilli, ve Kos Adası'nda yine 2015 Ekimi ile 2016 Martı arasında oluşturulmuştur. Bu sıcak noktalar esasen, sığınma başvurusu süreci başlatılmış olsa bile, yeni gelenlerin 25 gün göz altında tutulmasını öngören ve Yunanistan hukukuna 4375/2016 sayı ve tarihli kanunla aktarılan Mart 2016 AB-Türkiye Ortak Bildirisi'nden sonra, Türkiye'ye gönderme merkezleri haline gelmişlerdir (Guerin, 2021). 2016'da AB-Türkiye Ortak Bildirisi oluşturulduktan sonra 2021 yılına kadar sadece Yunanistan Adaları'na geçen kişi sayısı 180 binden fazladır ve bu yolculuk sırasında bine yakın insan kaybolmuş ya da hayatını kaybetmiştir (Medecins San Frontiers, 2021: 4). 2018 yılı Ekim ayı itibarıyla bu adalara ulaşan göçmen sayısı 42 binin üzerindedir. 2019 yılının aynı döneminde bu sayı 53 bini aşmıştır ve pek çok yetişkin ve çocuğun kötü koşullarda mahsur kaldığı Yunanistan Adaları'nda durum yeniden bir kriz noktasına gelmiştir (Konstantinidis, 2019). 2020'nin başında Türkiye'nin göçmenler için batı sınırını açması karşısında Yunanistan

Hükümetinin göçmenleri geri püskürtme çabaları ve aynı dönemde Covid-19 pandemisinin başlamış olması Avrupa'ya geçmek isteyen göçmenler için yeni bir kriz döneminin başlangıcı olmuştur (Vandevoordt ve Warn, 2022). Üstelik bu kriz, Avrupa'nın aşırı sağcı grupları tarafından dayak, kundakçılık ve silahlı şiddet uygulanması nedeniyle göçmenler ve kamplarla ilgili bilgi toplamak isteyen gazeteci ile sivil toplum kuruluşu üyeleri için korkunç bir hal almıştır (Trammer, 2020). Gerek İtalya gerekse Yunanistan'daki sıcak noktalara ulaşan göçmenlerin, temel hakları bakımından son derece olumsuz sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Bahsedilen bu hak ihlalleri, aşağıda “Sığınma Hakkı İhlalleri”, “Alıkoyma” ve “Fiziki Şartlar ve Daha Fazla Korunmaya Muhtaç Kişiler” başlıkları altında ele alınmaktadır.

Sığınma Hakkı İhlalleri

İnsan hakları bağlamında incelendiğinde sıcak nokta yaklaşımının, AB Temel Haklar Şartı'nda (European Commission, 2012) yer alan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme (1951) ile buna getirilen 1967 tarihli Protokolle (UNHCR, 2010) garanti altına alınmış olan “sığınma hakkı” konusundaki ihlalleri arttırdığı görülmektedir. Lizbon Antlaşması ile dış sınırların kontrolüne ek olarak göç ve sığınma meseleleri de AB'nin ortak politika alanına dahil edilmiş ve antlaşmanın 78. maddesinde “iade etmeme ilkesi” şemsiyesi altında, geçici koruma da dahil olmak üzere sığınmacıların haklarının korunması konularında ortak politika geliştirilmesi kararlaştırılmıştır (European Union, 2007). Ancak 2011'den itibaren artış göstermeye başlayan Avrupa yönlü göç hareketine bağlı olarak, AB'nin böyle bir ortak politika geliştiremediği ve insan haklarına saygılı bir sığınma sisteminin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu noktada ortaya çıkan belirgin bir diğer husus da AB'nin göç yönetiminde sığınma ile göç arasındaki çizgilerin bulanıklaşmasının önüne geçilememesidir. Belirtmek gerekir ki, AB ülkelerine göçün haiz olduğu hacim içerisinde daha iyi yaşam standartlarına sahip olmak için gelen göçmenlerin kapladığı yer, Arap Baharı olarak adlandırılan süreç sonrasında, hukuksal olarak korunması gereken sığınmacıların artışıyla küçülmüştür (Keskin Ata, 2013: 76). Dolayısıyla artık sığınmacılar tüm göçmenler içerisinde daha büyük bir yer kaplamaktadırlar.

Yukarıda da belirtildiği gibi kimliklendirme ve parmak izi alınması, sıcak nokta yaklaşımının, sığınmacılar ve “düzensiz göçmenleri” birbirlerinden ayırt etmek kullanılan birincil prosedürlerdir. Esasen sığınma arayanlar kabul sistemine, geçici oturma iznine ve bireyin uluslararası koruma başvurusunun değerlendirilmesine anında erişme hakkına hukuken sahipken, düzensiz göçmenler (belgesiz göçmenler) sınır dışı edilme uygulamasına tabidir. Ancak sığınmacı statüsüne uygun görülmeyen kişilerin pek çoğu yukarıda da belirtildiği gibi kendi imkanlarıyla geri dönmeye çalışırken, diğer kısmı kesin bir kimliklendirme yapılması amacıyla sınır dışı etme merkezleri ile kurumsal

ve insani bakımdan yetersiz alanlarda bekletilmektedir (Veglio, 2017). Hiçbir yasal düzenleme olmaksızın, sıcak nokta kamplarındaki bu ayırt etme görevini polis ve AB yetkilileri yerine getirmektedir. Oysa Sığınma Prodesürleri Direktifi (European Parliament ve European Council, 2013) ve ulusal yasalar kamplarda bulunan AB personeli ve polisini yalnızca uluslararası koruma başvurularını 3 gün içerisinde kaydetmekle görevlendirmektedir (Veglio, 2017). Bunun yanında 2016'da kabul edilen ve sıcak noktalarda uygulanmaya başlanan SOPs, göç ve sığınmayla ilgili mevcut mevzuat ve sığınma prosedürünün işleyişi hakkında anlaşılır bir şekilde bilgi sağlanmasının garanti edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ancak sıcak noktalardaki duruma ilişkin raporlar, uygulamada prosedüre ilişkin bilgilere erişim konusunda halen ciddi sıkıntılar yaşanmakta olduğunu göstermektedir (ASGI, 2021).

Sıcak nokta kamplarında faaliyet gösteren birçok sivil toplum kuruluşundan biri olan Caritas Europa, kampların faaliyete geçmesinden kısa bir süre sonra Sahra Altı ülkelerinden gelen kişilere, sığınma talebinde bulunmadan doğrudan bir iade kararı verildiğini ve bu şekilde çok sayıda yasadışı ayrımcılık uygulaması olduğunu bildirmiştir (Caritas Europa, 2016).⁶ Lampedusa Adası'nda yapılan incelemelerde 2019 itibarıyla, bazı yabancılara farklı tür bir beyan formu verildiği ve bu belgelerde sınır dışı edilmeyi engelleyecek bildirimlere yer verilmediği tespit edilmiştir. Ayrıca bazı göçmenlerden, uluslararası koruma talebinde bulunmadıklarını gösteren ve sadece İtalyanca olarak hazırlanmış olan "Scheda Informativa" adlı bir belgeyi imzalamaları istenmiştir. Üstelik bu kişilerden bazıları bahsedilen belgeyi imzalamadan önce sığınma talebinde bulunmuş olan kişilerdir (ASGI, 2021). Diğer yandan Lampedusa sıcak noktasında, görevliler tarafından menşe ülke üzerinden ayrımcılık yapılarak kişilerin sığınma haklarının engellendiği de tespit edilmiştir. Burada göçmenlerin uyruklarına göre ayrıştırıldığı; uluslararası koruma talebi için farklı uyruklara farklı uygulamaların ve bilgilendirmelerin yapıldığı rapor edilmiştir. Ayrıca yasal bir dayanağı olmaksızın tutarsız bir şekilde güvenli ve güvenli olmayan ülkeler şeklinde bir ayırım oluşturulduğu ve güvenli bölge olarak nitelendirilen bir ülkeden gelen göçmenlerin uluslararası

⁶ Sivil Toplum kuruluşları ve insan hakları organizasyonlarından pek çok bağımsız gözlemcinin hazırladıkları raporlar göstermektedir ki, İtalya'daki sıcak noktalarda uygulanan prosedürler çoğu kez hukuk dışı ve keyfi uygulamalara dönüşmüş durumdadır (Refugee Rights Europe, 2021; Rooney ve Welander, 2021). Bu uygulamaların bileşenlerinden bir tanesi de İtalyan polisi tarafından Foglio-notizie olarak adlandırılan bir çeşit bilgi notu olan belgenin doldurulmasıdır. Sıcak nokta kampına varan kişilere, bölgeye ulaştıkları ilk anda açık ve doğru bir bilgilendirme yapılmadan doldurtulan bu formlarda, geliş sebebinin; çalışma, aile fertleriyle bir araya gelme, yoksulluktan uzaklaşma gibi kişinin sığınma prosedürü dışında değerlendirilmesine sebep olabilecek bir takım beyanat bölümleri bulunmaktadır. Doğrudan bilgilendirme yapılmadan zorunlu olarak doldurtulan bu formlar ile kişi, sınır dışı edilme ve alıkonma gibi sonuçlarla karşılaşabilmektedir (Veglio, 2017).

koruma prosedürü yerine geri gönderme prosedürüne dahil edildikleri belirtilmektedir (ASGI, 2019). Diğer yandan sadece Mart 2020 ile Temmuz 2021 arasında geri göndermeme ilkesini açık ihlaline işaret eder şekilde, tüm göç yolları üzerinden 40.000'den fazla insanın Avrupa'ya geçişi durdurulmuştur. Bu dönem içerisinde 2000 kadar kişinin göç yolları üzerinde hayatını kaybettiği de rapor edilmektedir (Rooney ve Welander, 2021). Yine Mart 2020'den 2022'nin Ocak ayına kadar sadece Yunanistan topraklarından geri gönderilen kişi sayısı 26 bin civarındadır (ECRE, 2022).⁷

Covid-19 pandemisi başladıktan kısa süre sonra Türkiye, o dönem Türkiye'de bulunan 3,6 milyon göçmen için, 2016 yılından itibaren kapalı olan Avrupa'ya açılan sınırlarını artık kapalı tutmayacağını açıklamıştır. Bu açıklama üzerine Yunanistan sınırına yönelen göçmenlere karşı ağır silahlı Yunan sınır görevlileri göz yaşartıcı gaz ve plastik mermilerle karşılık vermişlerdir. Diğer yandan Yunanistan yetkilileri tarafından Türkiye sınırından hiçbir göçmen geçişine izin verilmeyeceği açıklaması yapılmıştır (McKernan ve Boffey, 2020). Türkiye'nin sınırları açtığını duyurması üzerine, sınıra gelen göçmenlerin Yunanistan tarafından güç kullanılarak geri püskürtülmesi karşısında 13 bin göçmenin sınırda kötü hava koşulları ve yetersiz şartlar altında mahsur kaldığı bildirilmiştir (IOM, 2020). 2020 yılının Mart ayında, 1951 Mülteciler Sözleşmesi kapsamındaki sorumlulukların açıkça ihlal edildiğini gösterir şekilde Yunanistan'da iltica başvuru prosedürü askıya alınmıştır. Covid-19'un pandemi olarak ilan edildiği bu dönemde Yunanistan Hükümeti tarafından sığınma başvurularının hukuka aykırı olarak durdurulması, göçmenlerin, sığınma haklarının ihlal edilmesinin yanında, pandemi şartlarında sağlık hakkı başta olmak üzere pek çok hak ihlaline maruz kalabilecekleri zor şartlara zemin hazırlamıştır. Nüfusun geri kalanı için tecrit önlemleri kaldırıldıktan sonra Nisan 2020 ile Mayıs 2020 arasında kamplardaki göçmenler için bu uygulama devam ettirilmiştir (Tazzioli, 2020; Deutsche Welle, 2020; Rooney ve Welander, 2021).

Hatırlamak gerekir ki Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, geri göndermeme ilkesi çerçevesinde sığınma hakkını bir insan hakkı olarak değerlendirmektedir (European Commission, 2012). Zira sığınma arayanların sınırlarda veya varış devleti içerisinde sığınma talep etmeleri gerektiğinden, önceden sınırlara ulaşılmalarının engellenmesi, başvuru sayısını yapay olarak düşürmekte ve bu durum insan hakları zincirinin zedelenen ilk halkasını göstermektedir. AB'nin göç meselesini dışsallaştırma politikası çerçevesinde sığınma arayanların henüz AB sınırlarına ulaşmadan üçüncü ülke sınırları içerisindeyken statülerinin belirlenmesi çalışmaları, sığınma hakkının kullanımına usulen zarar vermektedir (Alexandridis ve Dalkıran, 2017: 86). İnsan hakları ihlallerinin

⁷ Midilli Adası'ndan ayrılmadan önce, aralarında çocuklar da olmak üzere, dövülen ve istismara uğrayan kişiler olduğu rapor edilmiştir (ECRE, 2022).

sorumluluğunun kime ait olduğu yönündeki soruya ise tek bir aktör üzerinden yanıt vermek, sıcak nokta kamplarındaki hak kayıplarının çok boyutlu olması sebebiyle zordur.⁸ Her halükarda, sadece devletlerin değil, AB'nin de, mevcut yasal çerçevedeki boşluklardan yararlandığı ve ilk bakışta yasal olan bu çerçeve içerisinde “göç kontrol politikaları” geliştirmek için çaba sarf edildiği açıktır (Pijnenburg ve Rijken, 2019: 718). Bu insan hakları ihlallerinin gerçekleştiği koşulları kısmen de olsa kontrol ettiği için AB'nin bu noktada açık bir sorumluluğa sahip olduğu söylenebilir.

Alıkoyma

Sığınma arayanların kayıt işlemleri tamamlanmadan ve parmak izleri alınmadan İtalya ve Yunanistan'daki sıcak noktalardan ayrılmalarına izin verilmemektedir.⁹ Bu süreç genellikle iki haftaya kadar uzamakta fakat gelen kişi sayısına göre daha fazla da sürebilmektedir. Tesisten ayrılmanın engellenmesi fiili bir alıkoyma durumu yarattığından ve yasal bir çerçeveye dayandırılmadığından doğrudan insan hakları ihlali olarak da değerlendirilebilir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi md.5 (Council of Europe, 1950), Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi md.9 (UN, 1966) ve Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi md.6'da (European Commission, 2012) da belirtildiği gibi, her birey özgür olma hakkına sahiptir. Bu hak uluslararası hukuk tarafından korunmakta ve devletlere bu bakımdan sorumluluk yüklenmektedir. Bunun yanında alıkoymayı düzenleyen hükümler açık ve

⁸ Bu noktada, 439/2010 sayılı yönetmelikle “uluslararası koruma” ilkesi çerçevesinde sığınma başvurularının alınmasından sorumlu olan EASO'nun kamplardaki fiziki şartlardan kaynaklanan insan hakkı ihlalleri bağlamında yetkilendirilmediği görülmektedir (European Parliament ve European Council, 2010). EASO ve Yunanistan'ın resmi bakış açısı, EASO'nun iltica başvurularına resmi olarak karar vermediği ve bunun Yunanistan'ın sorumluluğunda olduğu yönündedir. Ancak bireysel sığınma başvurusunun neticesine ilişkin görüş bildiren EASO'nun, bütünüyle olmasa bile, sığınma hakkı bağlamında bir sorumluluğu olduğu söylenebilir. Komisyon'un 2016 yılında hazırladığı taslak (European Commission, 2016), bahsedilen belirsizliğin yarattığı mevcut durumun farkındalığının altını çizmekte ve EASO'nun yetki alanının geliştirilmesi yönünde atılması gereken adımları belirlemektedir.

⁹ İtalya'daki sıcak nokta kamplarında göçmenlerin alıkonulmasına dayanak olarak kullanılan belge SOPs'dir ve bu belgede kimlik tespiti yapılmaya kadar göçmenlerin serbest bırakılmaması ancak alıkoymanın kısa süreli olması gerektiği belirtilmektedir (Italian Ministry of the Interior, Department for Civil Liberties and Immigration, and Department of Public Security., 2016). Ayrıca İtalya Hükümeti tarafından çıkarılan 132/2018 sayılı kanun hükmünde kararnamede de göçmenlerin gerekli prosedürün tamamlanması için 30 güne kadar gözaltında tutulabileceği belirtilmektedir (ASGI, 2019). Ancak özellikle Lampedusa Adası'ndaki uygulamada göçmenlerin daha uzun süreler gözaltına tutuldukları belirtilmektedir (ASGI, 2019).

öngörülebilir olmalıdır.¹⁰ Zorunluluk ve orantılılık ilkeleri çerçevesinde, göçmenlerin alıkoyulması, alıkoyma dışında başka bir hukuki düzenlemenin olmadığı hallerde son çare olarak uygulanabilecek bir prosedürdür. Bu durum gerçekleştiğinde dahi alıkoyulan kişilere koruma sağlanması ve hukuki bilgilendirme yapılması gerekmektedir (Majcher, 2018).

Puglia'daki sıcak nokta kampından elde edilen verilere dayanarak ASGI tarafından hazırlanan ve 2019 Şubat ayında yayınlanan raporda, uluslararası koruma prosedürüne erişimin çoğu kez engellendiği, genel olarak ertelendiği veya çok sınırlı olduğu belirtilmiştir. Bu durumda bulunan kişiler çoğu kez asgari barınma koşullarına ve sağlık yardımına erişememektedir (ASGI, 2019). İtalya'nın, diğer AB üyesi devletlerin "Yerleştirme Anlaşmalarına" uymalarını sağlamak için deniz operasyonlarında Akdeniz'de kurtarılan (!) göçmenleri sıcak nokta kamplarına alınmadan önce on gün boyunca gemide alıkoyduğu rapor edilmiştir. Üstelik bu durum Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götürülmüş ve Mahkeme durumun keyfi şekilde özgürlükten yoksun bırakma olduğuna hükmetmiştir (Cancellaro ve Zirulia, 2018). BMMYK tarafından, gözaltı süresinin 72 saatten uzun olamayacağını belirtilmesine karşın İtalya'daki Messina kampında kimlik belirleme ve kontrollerinin tamamlanmasının daha uzun zaman aldığı, ayrıca koruma prosedürüne ulaşamayanların burada daha da uzun süre tutulduktan sonra zorla refakat edilerek sınırdan çıkarılma işlemlerinin yapıldığı raporlanmıştır (ASGI, 2019). Diğer taraftan uzun zamana yayılabilen parmak izi alınması yoluyla kimliklendirme yapılmasında zor kullanmanın hiçbir yasal dayanağı bulunmamaktadır. Ulusal yasalarla belirlenen aksi yöndeki yasal çerçeveye rağmen SOPs ihtiyaç duyulduğunda, orantılı bir güç kullanımının – fiziksel bütünlüğe ve insan onuruna tam saygı gösterilerek (!) - yine de "gerekli" olduğunu iddia etmektedir.¹¹ SOPs gereğince parmak izi alınan ve kayıt işlemleri tamamlanan göçmen ve sığınma arayanlar, açık birer bekleme merkezi, başka bir deyişle geri gönderme öncesi yeni birer alıkoyma merkezi olan diğer merkezlere transfer edilmektedir. Ancak fiili duruma bakıldığında transfer işlemlerinin de sıklıkla geciktiği ve insanların işlemler tamamlandıktan sonra dahi birkaç hafta daha sıcak noktalarda bekletildiği bilinmektedir. Bu sürelerde insanların gün içinde tesislerden ayrılmasına izin verilmekteyse de akşamları geri dönmeleri gerekmektedir. Ayrıca refakatsiz çocuklar için ayrılan barınaklardaki fiziki yetersizlikler nedeniyle oluşan kalabalık da çocukların

¹⁰ Örneğin Lampedusa sıcak noktasında göçmenler, tesisden ayrılma yasağı hakkında bilgi verilmeksizin polis ve merkezin kontrolünde görevli olan personel tarafından dışarı çıkışlarının engellendiğini bildirmişlerdir (ASGI, 2019).

¹¹ Bu çelişki, bu tür bir davranışın bir suç teşkil edeceğinin altını çizen raporlarla tespit edilmiştir. Yine de STK'lerden gelen raporlar, Lampedusa'da tutulan 32 göçmen tarafından yayınlanan bir açık mektupta da belirtildiği gibi kimlik belirleme ve parmak izi sürecinde tekrarlayan zorlayıcı önlemlerin kullanıldığını göstermektedir (Amnesty International, 2016).

nakledilmeden önce buralarda uzun süre bekletilmesi sonucunu doğurmaktadır (Human Rights Watch, 2016). Bu önlemlerin hareket serbestisi hakkı çerçevesinde bir hak ihlaline sebep olduğu ve bunun için açık bir hukuki düzenlemenin bulunmayışı sebebiyle bu uygulamanın bir keyfi alıkoyma olduğu söylenebilir. Cinsiyete, yaşa, fiziksel ve psikolojik sağlık durumlarına göre daha fazla korunmaya muhtaç olan kişiler için bu durumun daha endişe verici sonuçlar doğuracağı açıktır.

AB-Türkiye Ortak Bildirisi'nden önce adalara ulaşan insanların kayıt yaptırdıktan sonra Yunanistan anakarasına geçişleri serbestken, bildirdikten sonra bu durum değişmiş ve göçmenler Midilli, Sakız, Sisam, Leros ve Kos adalarında mahsur kalmışlardır (Human Rights Watch, 2018).¹² Bu şekilde sıcak noktalar, aşırı kalabalık ve fiziki imkanları oldukça yetersiz gözcü merkezlerine dönüşmüştür. 2020'nin Mayıs ayında Yunanistan'da Covid-19 önlemleri gevşetilirken, bu dönemde adalardaki kamplarda vakaların arttığına ilişkin bir veri bulunmamasına rağmen buralardaki karantina süresi uzatılmıştır. Başka bir deyişle göçmenler gevşek bir karantina uygulamasıyla sıkışık bir alana hapsedilmişlerdir. Bunun gerekliliğine işaret eden açık veriler olmadığı halde Covid-19 önlemleri kapsamında kampların bütünüyle karantinaya alınma uygulamaları bir istisna hali olmaktan çok artarak devam eden bir sınırlama politikasının hızlandırıcısı olarak nitelendirilmiştir (Tazzioli, 2020).

Fiziki Şartlar ve Daha Fazla Korunmaya Muhtaç Kişiler

Sıcak noktaların başlangıçta, kimlik belirleme ve tanımlama prosedürlerinin tamamlanması için gerekli olan birkaç gün boyunca insanları ağırlayacak şekilde tasarlandığı belirtilmiştir. Dolayısıyla bu merkezler en başından beri yeniden yerleştirme prosedürlerinin tamamlanması için birkaç hafta hatta genellikle birkaç ay bekleyen göçmenleri barındırmak için kesinlikle yetersizdirler.

2017 yılının sonundan beri faaliyet gösteren 250 kişilik Messina sıcak nokta kampı, çinko ve çadır malzemesi ile oluşturulmuştur. 12 kişi kapasiteli konteyner benzeri yapıların havalandırmasız ve aydınlatması olmayan yerler olarak asgari yaşam standartlarına uygun olmadıkları belirtilmektedir (ASGI, 2019). Ayrıca burada yapılan gözlemlerde, gıda, su ve kişisel hijyen için gerekli eşyalara yeterli erişimin olmadığı tespit edilmiştir (ASGI, 2019). İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün araştırmasına göre, başlangıçta Pozzallo'daki sıcak nokta kampında psikolog ve hekim bulunmamaktadır (Human Rights Watch, 2016). Sığınma başvurusu için adalara ulaşan insanların içerisinde diğerlerine kıyasla daha savunmasız durumda olan, hamile kadınlar, refakatsiz çocuklar, işkence veya cinsel şiddet mağduru gruplar bulunduğu bilinmektedir. Sıcak

¹² Bildirinin oluşturulmasından bir gün sonra, adalarda 50,411 kişinin mahsur kaldığı belirtilmektedir (Dimitriadi, 2016:4).

noktalarda öne çıkan insan hakkı ihlallerinden birisi de refakatsiz çocukların yetişkinler gibi kayıt altına alınmasıdır. İnsan Hakları İzleme Örgütü, 2017 yılında yalnız çocukların nasıl yanlışlıkla yetişkin gibi tanımlanıp kayıt altına alındıklarını, yakınları olmayan yetişkinlerle aynı yerde barındırıldıklarını ve bu şekilde istismara açık ve sağlıksız şartlarda bırakıldıklarını raporlamıştır (Human Rights Watch, 2017). Benzer şekilde 2019 Temmuz ayında Messina’da yapılan araştırma, özel hayat ve aile hayatı hakkının ihlal edilmesine sebep olacak şekilde göçmenlerin çok kısıtlı alanlarda kalabalıklık halinde barındırıldıkları bildirilmiştir. Aynı şekilde, refakatsiz çocukların yetişkinlerle aynı yerde bekletildikleri ve bu bekleme süresinin bir ayı aşkın olduğu belirtilmektedir (ASGI, 2019). Temel sağlık hizmetlerinin bulunmayışı ve kayıtlamadaki prosedürel eksiklikler yetkililerin özellikle işkence, cinsiyet temelli şiddet mağdurları ve yalnız çocuklar gibi daha hassas insan gruplarının görmezden geldiğini¹³ ispatlamaktadır. Dolayısıyla “çocuğun üstün yararı ilkesine” dayanan Refakatsiz Çocuklar için AB Eylem Planı’nda (2010-2014) (European Commission, 2010) belirtildiği şekilde “reşit olmayanlara uygun barınma ve küçükler için bir temsilcinin atanmasının garanti edilmesi” hususlarının gerçekleştirilmediği görülmektedir.

Yunanistan’daki en büyük sıcak nokta olan Moria’daki kampların kapasitesi 2757 kişidir ve burada başlangıçta 5000’den fazla insan barınmaya çalışmış, daha sonra bu sayı 13 bine ulaşmıştır (Medecins San Frontiers, 2021:16). Bu insanların pek çoğu acil barınma önlemi olarak mevcut yapıların etrafına kurulan ve kış şartları için uygun olmayan çadırlarda yaşamaya mecbur bırakılmıştır (Dimitriadi, 2016). Dahası sadece 648 kişi kapasiteli olan Sisam Adası’ndaki kampta 3.600 kişi olduğu tespit edilmiş ve bu sayı 2020 yılında 4300’e ulaşmıştır (Medecins San Frontiers, 2021). Dahası burada bulunan yüzlerce insan barınacak yer olmadığından adanın çevresindeki ormanlık alanlarda yaşam savaşı vermek durumunda kalmıştır. Göçmenlerin büyük bir bölümünü oluşturan çocukların, hamile kadınların ve engelli insanların, önemli hizmetlerden mahrum durum bekledikleri (Cosse, 2019) ve bu durumun Covid-19 pandemisi başladıktan sonra da devam ettiği bildirilmiştir (Tazzioli, 2020). Moria kampında 2018 ile 2020 arasında burada bulunan çocuklar üzerinde yapılan araştırmada,¹⁴ tespit edilen hastalık durumlarının çoğunun yetersiz sağlık önlemleri ve soğuk havadan kaynaklandığı belirtilmektedir. Ayrıca

¹³ İtalya’daki sıcak noktalarda aşırı kalabalık nedeniyle çocuklar, yetişkin kişilerin yanında ranzalarda veya yerde döşek üzerinde uyumaya zorlanmaktadır. Erkekler ve kadınlar için ayrı, bitişik banyolar ve tuvaletler vardır, ancak çocuklar için ayrı tesisler yoktur. Tuvalet kabinleri kilitlebilir kapılara sahip değildir ve duş perdeleri ile ayrılmıştır. Bu merkezlerde görevli personelin sorumluluğunda olan çocuklara yönelik cinsel taciz vakaları da bildirilmiştir (Human Rights Watch, 2016).

¹⁴ 42 binden fazla pediatrik vaka incelenmiştir. Bunların 20 bininden fazlası 5 yaşın altındadır ve 900’e yakını da refakatsiz çocuklardır (Medecins San Frontiers, 2021).

yapılan vaka incelemelerinin %5'ini kampların kötü fiziksel koşullarından ve cinsel istismardan kaynaklanan yaralanmalar oluşturmaktadır (Medecins San Frontiers, 2021). Bu araştırma kapsamında 2019 ile 2021 arasında cinsel şiddet mağduru 325 kişi tedavi edilmiştir. Bu kişiler arasında yalnız seyahat eden kadınlar, hamileler, LGBTIQ+ bireyler, refakatsiz çocuklar ve engelliler bulunmaktadır (Medecins San Frontiers, 2021:11).

Eylül 2020'nin başında Moria kampında ilk Covid-19 vakası tespit edildikten bir hafta sonra büyük bir yangın çıkmıştır. Göçmenlerin kaldıkları çadırların tamamen yandığı, yaklaşık 13.000 kişinin kaçmak zorunda kaldığı ve Yunanistan polisinin göçmenlerin Midilli'nin şehir merkezine ulaşmalarını engellemek için göz yaşartıcı gaz kullandığı rapor edilmiştir (Tazzioli, 2020). Bu durum karşısında Yunanistan Hükümeti olağanüstü hal ilan etmiş ve Yunanistan'da bulunan tüm sıcak noktalarda iki hafta boyunca karantina uygulamasına gitmiştir. Takip eden dönemde göçmenlerin sıcak nokta kamplarından çıkıp şehir merkezine gitmelerine sadece tıbbi nedenler ve bir avukat ile randevuları olmaları durumunda izin verilmiştir. Avrupa Komisyonundan gelen mali desteğe rağmen (European Commission, 2020) Yunanistan Hükümeti tarafından aşırı kalabalığı önlemek, yeterli sağlık hizmeti, su, ve sabun gibi hijyen maddelerine erişimin sağlanması konusunda da gerekli adımlar atılmamıştır. Ayrıca 16 Nisan'da kamplardan 2.380 kişinin transfer edileceği açıklanmış olmasına rağmen Mayıs ayına gelindiğinde sadece 823 kişinin transferi gerçekleşmiştir. Yunanistan Adalarındaki kamplarda 34 binden fazla göçmenin mahsur kaldığı ve üstelik bu sayının buraların kapasitesinin 6 kat üstünde olduğu belirtilmektedir (Cosse, 2020).

Sonuç

İnsan hakları bağlamında değerlendirildiğinde AB'nin sıcak nokta yaklaşımının iki temel boyutu olduğu görülür. Bunlardan ilki, Avrupa Birliği'nin göç krizini göçmen güvenliği yerine sınır güvenliği anlayışıyla çözmeye çalışmasının neticesi olarak ortaya çıkan dışsallaştırma stratejisinin zemini yer alan, insan haklarını ve bunu içerisine alan "Değerler Avrupası" deyimini zedeleyen paradigma değişimidir. Sıcak nokta yaklaşımının oluşturulma mantığının özünde, göç dalgalarının yoğun baskısı altında bulunan AB üyesi ülkelerle Göç Yönetiminde Destek olarak kullanılan ekiplerin işbirliğinin sağlanması yoluyla AB göç yönetişiminin sorunsuz bir şekilde işletildiğinin ispatlanması ve sıcak nokta yaklaşımının yeniden yerleştirme programı ile kombine edilerek, göçmenlerin sınırlarından giriş yaptıkları devletlerin Dublin ve EURODAC sistemlerine uygun davranmalarını sağlayarak Şengen'in güvenliğini koruma (Marin, 2017) çabasının yattığı öne sürülebilir.

Yukarıda bahsedilen temel iki boyuttan ikincisi de sıcak nokta kamplarındaki fiziki koşullardan kaynaklanan insan hakları ihlalleri ve sığınmacıların “uluslararası koruma ilkesi” çerçevesindeki haklarının ihlal ediliyor olmasıdır. Sivil toplum kuruluşlarının ve bağımsız gözlemcilerin raporları sıcak noktalarla ilgili başlangıçtaki endişelerin yersiz olmadığını kanıtlamıştır ve bugün için halen bu durumun devam etmekte olduğu görülmektedir (MacGregor, 2021). Öte yandan belirtmek gerekir ki göçmenlerin alıkonulması ya da sığınma prosedürlerinin çetrefilli hale getirilmesi, Avrupa yönlü göç hareketinin tüm tehlikeli güzergahlar dahil olmak üzere, azalması ile sonuçlanmayacak gibi görünmektedir.

Mülteci sayılarındaki artışlar karşısında, AB'nin konu ile ilgili politikalarına iç güvenlik kaygısı üzerinden şekil vermeye başladığı, özellikle göç yönetiminde kullanılan deniz operasyonları ve geri kabul anlaşmalarından oluşan enstrümanlarda görülmektedir.¹⁵ Bunun sonucunda, dış sınırların güvenliğinin artırılması düşüncesine dayanan “Kale Avrupası” (Fortress Europe) ifadesi birliğe üye devletler nezdinde ağırlık kazanmıştır (Engelbert, Awad ve Sterkenburg, 2019). Buradan hareketle denilebilir ki AB, sığınmacıların mal ve can güvenliğinin sağlanması yerine, kendi sınırlarının güvenliğini ve minimal düzeyde göçmenin Avrupa'ya ulaşmasını sağlamaya çalışmaktadır. Bu durum uygulamada AB'nin, insan güvenliği yaklaşımında bir dikotomi ürettiğini ortaya koyar.¹⁶ Bu dikotominin ayaklarından birisini AB üyesi ülkelerin vatandaşlarının güvenliği oluştururken, bunun karşısında Akdeniz'in Güneyi ve Ortadoğu'dan göç eden insanların güvenliği bulunmakta ve bu bağlamda birinin güvenliği diğerkinin güvensizliğini ifade etmektedir (Bilgiç, 2018: 22). Bu dikotomi Avrupa-merkezli bir “göçmen”

¹⁵ Bu politika, tüm üye devletler tarafından Parlamento ve Konsey'in 5 Nisan 2011 tarih ve 2011/36 sayılı direktifi ile kabul edilmiştir (The European Parliament and The Council of The European Union, 2011). Ne var ki AB'nin sınır güvenliğine ilişkin uyguladığı sınır kontrolü politikası açık bir şekilde insan kaçakçılığı ile mücadeleyi öngörmekteyse de askerleşme ile güvenli ve yasal göç yolları azaltılmış; bu durum da insan kaçakçıların aktivitelerini arttırmış ve dış sınırlarda insan güvenliği bakımından daha büyük bir güvensiz ortamın oluşmasına sebep olmuştur. Daha sonra AB Komisyonunun “Avrupa'ya daha emniyetli yasal yollar” için çağrı yaptığı “Göçmen Kaçakçılığına Karşı AB Eylem Planı 2015'in” oluşturulma nedeninin bu olduğu açıktır (European Commission, 2015).

¹⁶ Güvenlik ve savunma politikalarına ilişkin belgeleri incelendiğinde, “insan güvenliği kavramının” normatif bağlamda Avrupa Birliğinin stratejik söylemi içerisinde varlığını koruduğu görülür. İnsan güvenliği küreselleşme süreci ile başlayan dönüşüm zincirinin uluslararası güvenlik konsepti içerisindeki bir uzantısıdır ve bu bağlamda, büyük ölçüde Birleşmiş Milletler bünyesinde şekillenmiştir. Takip eden dönemin en belirgin özelliklerinden biri ise, akademi, uluslararası örgütler ve devlet uygulamalarının birbirlerine paralellik gösterir şekilde norm yükselişine zemin hazırladığı gerçeğidir. Bu noktada normun belirleyiciliğinin öneminin yanında irdelenmesi gereken diğer bir husus da bunun uygulamadaki karşılığının normatif anlayış ile ne kadar örtüştüğüdür.

kavramsallaştırması, başka bir deyişle ötekileştirilmiş insan algısı yarattığından ciddi bir sorunsal olarak görülmelidir.¹⁷

Esasen AB için kriz ortamını yaratan göç yönetimindeki eksikliklerin bir uzantısı olarak değerlendirilebilecek olan “sıcak nokta yaklaşımının” göçmenlerin insan haklarının sorumluluğunun birliğe üye devletlerarasında adil bir şekilde paylaşılması yerine, giriş ülkelerindeki baskının artması ve buralara gelen göçmenlerin insan haklarının ihlal edilmesiyle sonuçlandığı ortaya çıkmaktadır. Bugün uygulanmakta olan sıcak nokta yaklaşımı ve bu yaklaşıma bağlı olarak oluşturulan sıcak noktalar, ayrıştırılacak göçmenlerin varış noktalarında kayıt ve kimliklendirme yapılabilmesi için oluşturulmuş pilot bir modeldir. AB tarafından önerildiği gibi, İtalya ve Yunanistan’daki sıcak nokta kamplarının işleyişine paralel yeni merkezlerin kurulması halinde de (Gazi, 2021), bu merkezler gelecekte mevcut sıcak noktaldakine benzer bir rol oynayabilir. Bu modelin insan hakları ihlallerine sebep olmayacak kalıcı bir uygulamaya dönüştürülmesi, yaklaşımın temelindeki amaçların dönüşmesine bağlıdır.

Sıcak nokta kamplarındaki mevcut durum, buraya gelen göçmenlerin insan haklarına, sağlık durumlarına ve genel olarak refahlarına zarar vermektedir. Buralarda bulunan kişilerin uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar olarak değerlendirilmesi ve güvenliklerinin ivedilikle sağlanması gerekmektedir. Sığınmacıların geldikleri limanların yakınında, refakatsiz çocuklar gibi daha fazla korunmaya muhtaç kişileri için özel olarak birer ilk varış merkezi kurmalı ve tesislerde fiziki olarak yeterli ve sıhhi bakımdan bütünüyle donanımlı yerler sağlanmalıdır. Ulusal bir veri tabanının ve korunmaya muhtaç kişilerin sığınma hakkına erişimlerine yönelik açık bir sistemin oluşturulması, yeniden yerleştirme işlemlerinin ve sığınma prosedürlerinin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesini kolaylaştıracaktır. Avrupa Komisyonu, özellikle refakatsiz çocukların AB sponsorluğundaki sıcak noktalarda kesinlikle gerekenden daha uzun süre tutulmamasını ve bu sıcak noktaların işletiminin AB Eylem Planı ve uluslararası insan hakları hukuku ile uyumlu olmasını sağlamalıdır. Bunun yanında yeterli su, gıda ve kişisel hijyen için gerekli olanakların sağlanması ve yeterli yasal koruma için tercüman ve avukatlık hizmetlerinin temininin öncelik arz ettiğini belirtmek gerekir. Unutulmamalıdır ki devletler arasında gerçekleştirilen hiçbir anlaşma ya da uluslararası örgüt içerisinde alınan işleyişe ilişkin hiçbir karar temel insan haklarının önüne geçmemelidir. Bu sebeple gerekli hukuki çerçeve bu anlayış üzerinde yeniden şekillendirilmeli ve sıcak noktaldaki göçmenlerin durumuna ilişkin bilgiler şeffaf hale getirilmelidir. Mevcut haliyle sıcak nokta yaklaşımı, göçün AB ülkeleri için dışsallaştırılmasına yönelik olarak kullanılan bir

¹⁷ Benzer şekilde AB güvenlik politikalarında yönlendirici bir stratejik kavram olarak insan güvenliğinin pratiğine ilişkin, özellikle de Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının işlevselliği noktasında birçok eksiklik bulunduğu savunulabilecek durumdadır (Christou, 2014; Thompson, 2016).

meşrulaştırma stratejisi görünümündedir ve ciddi insan hakkı ihlallerine zemin oluşturan bu yaklaşım, AB göç yönetişimi içerisindeki hem göçmenlere zarar veren hem de AB'nin inşa etmeye gayret ettiği normatif bir küresel aktör olma pozisyonuna gölge düşüren, en önemli aksaklıklardan birisi durumundadır.

Kaynakça:

- Al Jazeera (2016) “UNHCR, MSF Withdraw from Greece’s Refugee “Hotspots”, 22 Mart, <<https://www.aljazeera.com/news/2016/03/aid-groups-withdraw-greece-refugee-hotspots-160322202842234.html>>, (9 Kasım 2019).
- Alexandridis, A. Dalkıran, M. (2017) “Routes Change, Migration Persists: The Effects of EU Policy on Migratory Routes”, *Alsharq Forum*, İstanbul.
- Amnesty International (2016) “Hotspot Italy: Abuses of Refugees and Migrants”, 1 Kasım, <<https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2016/11/hotspot-italy/>>, (11 Ekim 2019).
- ASGI (2019) “Hotspot and Redistribution of Migrants: Too Many Critical Issues”, 10 Kasım, <<https://inlimine.asgi.it/hotspot-e-redistribuzione-dei-migranti-troppe-criticita/>>, (12 Eylül 2020).
- ASGI (2019) “Lampedusa Hotspot”, 14 Şubat, <<https://inlimine.asgi.it/lhotspot-di-lampedusa/>>, (9 Ağustos 2020).
- ASGI (2019) “Messina Hotspot”, 14 Şubat, <<https://inlimine.asgi.it/lhotspot-di-messina/>>, (9 Ağustos 2020).
- ASGI (2019) “Protection and Dissemination of Human Rights”, 14 Şubat, <https://www.asgi.it/wp-content/uploads/2019/02/2019_Protection-and-dissemination-of-human-rights_def.pdf> (12 Eylül 2020).
- ASGI (2019) “The Detention of Asylum Seekers in Hotspots Between Regulatory Provisions and Arbitrary Detention”, 30 Eylül, <<https://inlimine.asgi.it/il-trattenimento-dei-richiedenti-asilo-negli-hotspot-tra-previsioni-legali-e-detenzione-arbitraria/>> (12 Eylül 2020).
- ASGI (2021) “Hotspots Italy”, 6 Mart, <https://asylumineurope.org/reports/country/italy/asylum-procedure/access-procedure-and-registration/hotspots/#_ftn1> (10 Ekim 2021).
- Ayaşlı, E. (2018) “Avrupa’dan Mülteci Sorununa Yeni “Çözüm”: Tecrit Adası”, 21 Aralık, <<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/avrupadan-multeci-sorununa-yeni-cozum-tecrit-adasi/1344996>> (12 Eylül 2019).
- Baldaccini, A. (2007) “The External Dimension of the EU’s Asylum and of the EU’s Asylum and Immigration Policies: Old Concerns and New Approaches”, A. Baldaccini, & E. Guild (der.) *Whose Freedom, Security and Justice*, (Portland: Hart Publishing), s. 277-298.

- Basilien Gainche, M. L. (2017) “Hotspots, Cold Facts. Managing Migration by Selecting Migrants”, C. Grutters, S. Mantu, & P. Minderhoud (der.) *Migration on the Move, Essays on the Dynamic of Migration*, (Brill), s. 153-171.
- Bauböck, R. (2018) “Refugee Protection and Burden-Sharing in the European Union”, *Journal of Common Market Studies*, 56(1):141-156.
- Bilgiç, A. (2018) “A Human Security Perspective on Migration: A Compass in the Perfect Storm”, *Inaugural Lecture Prince Claus Chair in Development and Equity*. International Institute of Social Studies.
- Boswell, C. (2003) “The “External Dimension” of EU Immigration and Asylum Policy”, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 79(3): 619-638.
- Campesi, G. (2018) “Seeking Asylum in Times of Crisis: Reception, Confinement, and Detention at Europe’s Southern Border”, *Refugees Survey Quarterly*, 37(1): 44-70.
- Cancellaro, F. ve Zirulia, S. (2018) “Controlling Migration through De Facto Detention: The Case of the “Diciotti” Italian Ship”, 22 Ekim, <<https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2018/10/controlling>> (5 Aralık 2020).
- Caritas Europa (2016) “The Hotspot Approach”, 24 Şubat, <https://www.caritas.eu/wordpress/wp-content/uploads/2018/10/160224_ce_approved_position_paper_on_hotspots.pdf>, (2 Ağustos 2020).
- Christou, G. (2014) “The European Union’s Human Security Discourse: Where are We Now?”, *European Security*, 23(3): 364-381.
- Cosse, E. (2019) “The Greek Islands’ Forgotten Emergency”, 3 Temmuz, <<https://www.hrw.org/news/2019/07/03/greek-islands-forgotten-emergency>> (12 Eylül 2019).
- Cosse, E. (2020) “Lockdown Should Not Discriminate Against Migrants, Refugees: Greece Extends Covid-19 Lockdown at Refugee Camps”, 12 Mayıs, <<https://www.hrw.org/news/2020/05/12/lockdown-should-not-discriminate-against-migrants-refugees>> (2 Ağustos 2020).
- Council of Europe (1950) “European Convention on Human Rights”, 4 Kasım, <https://www.echr.coe.int:https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf> (12 Kasım 2018).
- Council of the European Union (2016) “EU-Turkey Statement”, 18 Mart, <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>> (15 Ağustos 2019).

- Cusumano, E. (2018) “Migrant Rescue as Organized Hypocrisy: EU Maritime Missions Offshore Libya Between Humanitarianism and Border Control”, *Cooperation and Conflict*, 54(1): 3-24.
- Danish Refugee Council (2017) “Hotspots Have Fundamental Rights Issues” 15 Kasım, <<https://drc.ngo/news/hotspots-has-fundamental-rights-issues>> (2 Eylül 2019).
- Deutsche Welle (2020) “Asylum Applications in EU Drop by 43% Due to Coronavirus Restrictions”, 30 Nisan, <<https://www.dw.com/en/asylum-applications-in-eu-drop-by-43-due-to-coronavirus-restrictions/a-53294682>> (12 Eylül 2020).
- Dimitriadi, A. (2016) “The Impact of the EU-Turkey Statement on Protection and Reception: The Case of Greece”, IAI-Istanbul Policy Center-Mercator Foundation, <<https://www.iai.it/en/publicazioni/impact-eu-turkey-statement-protection-and-reception-case-greece>> (16 Mayıs 2021).
- Dimitriadi, A. (2017) “Governing Irregular Migration at the Margins of Europe: The Case of Hotspots on the Greek Islands”, *Etnografia e Ricerca Qualitativa*, 10(1): 75-95.
- ECRE (2022) “Greece: Deadly End to 2021, Pushbacks Prevent Arrivals and Drive People Towards More Deadly Routes, Closed Controlled Camps Again Face Legal Scrutiny and Criticism”, 14 Ocak, <<https://ecre.org/greece-deadly-end-to-2021-pushbacks-prevent-arrivals-and-drive-people-towards-more-deadly-routes-closed-controlled-camps-again-face-legal-scrutiny-and-criticism/>> (12 Mart 2022).
- Engelbert, J., Awad, I., ve Sterkenburg, J. V. (2019) “Everyday Practices and the (un)making of “Fortress Europe”, *European Journal of Cultural Studies*, 22(2): 133-143.
- European Commission (1999), “Common European Asylum System”, <https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system_en> (20 Haziran 2022).
- European Commission (2010) “Action Plan on Unaccompanied Minors (2010-14)”, 15 Temmuz, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:jl0037>> (9 Eylül 2020).
- European Commission (2012) “EU Charter of Fundamental Rights”, 26 Ekim, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>> (5 Aralık 2018).
- European Commission (2014) “Frontex Joint Operation “Triton” – Concerted Efforts to Manage Migration in the Central Mediterranean”, 7 Ekim, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_14_566> (10 Eylül 2019).

- European Commission (2015a) “A European Agenda on Migration”, European Commission, Brüksel, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52015DC0240>> (10 Eylül 2019) .
- European Commission (2015b) “EU Action Plan Against Migrant Smuggling (2015 – 2020)” 27 Mayıs, <https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-action-plan-against-migrant-smuggling-2015-2020_en> (2 Mayıs 2020).
- European Commission (2016) “Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the European Council on the European Union Agency for Asylum and Repealing Regulation (EU) No 439/2010”, 4 Mayıs, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0271>> (3 Şubat 2020).
- European Commission (2020) “Intervention (via video conference) in European Parliament LIBE Committee on the Situation at the Union’s external Borders in Greece, 2 April 2020”, 2 Nisan, <https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/johansson/announcements/intervention-video-conference-european-parliament-libe-committee-situation-unions-external-borders_en> (2 Temmuz 2020).
- European Council (2015) “Special Meeting of the European Council, 23 April 2015-Statement”, 23 Nisan, <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/04/23/special-euco-statement/>> (15 Temmuz 2020).
- European Parliament ve European Council (2010) “Regulation (EU) No 439/2010 of the European Parliament and of the Council of 19 May 2010 Establishing a European Asylum Support Office” 1 Ocak, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010R0439>> (2 Ocak 2020).
- European Parliament and The Council of the European Union (2013) “Directive 2013/33/EU”, 26 Haziran, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0033>> (5 Haziran 2020).
- European Parliament ve European Council (2013) “Directive 2013/32”, 29 Haziran, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0032&from=it>> (2 Ocak 2020).
- European Union (2007) “Treaty of Lisbon”, 17 Aralık, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12007L/TXT>> (12 Ağustos).
- European Union (2012) “Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union”, 26 Ekim, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>> (8 Ağustos 2019).

- European Union (2013) “Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council”, 26 Haziran, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex%3A32013R0604>> (8 Ağustos 2019).
- Eurostat (2021) “Asylum Statistics”, 19 Nisan, <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_statistics> (30 Aralık 2021).
- Frelick, B., Kysel, I. M. ve Podkul, J. (2016) “The Impact of Externalization of Migration Controls on the Rights of Asylum Seekers and Other Migrants”, *Journal on Migration and Human Security*, 4(4):190-220.
- Garelli, G. ve Tazzioli, M. (2016) “The EU Hotspot Approach at Lampedusa”, 26 Şubat, <<https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/eu-hotspot-approach-at-lampedusa/>> (26 Aralık 2020).
- Gazi, T. (2021) “The New Pact on Migration and Asylum: Supporting or Constraining Rights of Vulnerable Groups?”, *European Papers*, 6(1): 167-175.
- Gökalp Aras, N. E. (2021) “The European Union’s Externalisation Policy in the Field of Migration and Asylum: Turkey as a Case Study”, *Report Multilevel Governance of Mass Migration in Europe and Beyond Project (#770564, Horizon2020) Working Paper Series*, Swedish Research Institute, İstanbul.
- Guerin, A. (2021) “The European Approach to Hotspots in Greek Islands”, 2 Nisan, <<https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2021/04/european-approach>> (30 Aralık 2021).
- Human Rights Watch (2016a) “EU/NATO: Europe’s Plan Endangers Foreigners in Libya”, 6 Temmuz, <<https://www.hrw.org/news/2016/07/06/eu-nato-europes-plan-endangers-foreigners-libya>> (7 Eylül 2019).
- Human Rights Watch (2016b) “Italy: Children Stuck in Unsafe Migrant Hotspot”, 23 Haziran, <<https://www.hrw.org/news/2016/06/23/italy-children-stuck-unsafe-migrant-hotspot>> (13 Eylül 2019).
- Human Rights Watch (2017) “Greece: Lone Migrant Children Left Unprotected” 19 Temmuz, Retrieved 09 12, 2019, <<https://www.hrw.org/news/2017/07/20/greece-lone-migrant-children-left-unprotected>> (12 Eylül 2019).
- Human Rights Watch (2018) “Greece: 13,000 Still Trapped on Islands”, 6 Mart, <<https://www.hrw.org/news/2018/03/06/greece-13000-still-trapped-islands#:~:text=%E2%80%9CThe%20containment%20policy%20has%20turned,of%20Amnesty%20International%20in%20Greece.820>> (Ağustos 2019).

- IOM (2020) “More than 13,000 Migrants Reported Along the Turkish-Greek Border”, 01 Mart, <<https://www.iom.int/news/more-13000-migrants-reported-along-turkish-greek-border>> (05 Mayıs 2022).
- Italian Government (2017) “Law 46/2017- Norms on Asylum Procedures and Detention of Irregular Migrants”, 13 Nisan, <https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/law-462017-norms-asylum-procedures-and-detention-irregular-migrants_en> (14 Şubat 2020).
- Italian Ministry of Interior (2015) “Roadmap Italiana”, 28 Eylül, <<http://www.asgi.it/wp-content/uploads/2015/11/Roadmap-2015.pdf>> (12 Eylül 2020).
- Italian Ministry of the Interior, Department for Civil Liberties and Immigration, and Department of Public Security (2016) “Standart Operating Procedures (SOPs) Applicable to Italian Hotspots” <https://docs.google.com/viewer?url=http://www.libertaciviliimmigrazione.dlci.interno.gov.it/sites/default/files/allegati/hotspots_sops_-_english_version.pdf> (11 Ekim 2019).
- Kehrer, N. (2019) “Capacity to Manage: The EU Hotspot-approach in the 2015 Migration Crisis” yayımlanmamış Master Tezi, Leiden University, The Institute of Political Science. Leiden.
- Keskin Ata, F. (2013) *Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*, (Ankara: Siyasal Kitabevi).
- Konstantinidis, A. (2019) “Greece: Asylum Overhaul Threatens Rights: Remove All Abusive Articles Before Passing Law”, 29 Ekim, <<https://www.hrw.org/news/2019/10/29/greece-asylum-overhaul-threatens-rights>> (5 Aralık 2019).
- Lemberg-Pedersen, M. (2018) “Security, Industry and Migration in European Border Control”, A. Weinar, S. Bonjour, L. Zhyznomirska (der.) *The Routledge Handbook of the Politics of Migration in Europe*, (Abington: Routledge), 19. bölüm.
- Loschi, C. ve Slominski, P. (2022) “The EU Hotspot Approach in Italy: Strengthening Agency Governance in the Wake of the Migration Crisis?” *Journal of European Integration*, 1-19.
- MacGregor, M. (2021) “Europe Warned Against Migrant “Hotspot” Approach”, 16 Mart, <<https://www.infomigrants.net/en/post/30902/europe-warned-against-migrant-hotspot-approach>> (8 Ağustos 2021).
- Majcher, İ. (2018) “EU Hotspot Approach: Blurred Lines between Restriction on and Deprivation of Liberty (Part I)”, 4 Nisan, <<https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2018/04/eu-hotspot>> (11 Eylül 2019).

- Marin, L. (2017) “The EU’s Approach to the Current Refugee Crisis, Between Strengthening of External Borders and the Slow Emergence of Solidarity”, J. Bengoetxea (der.) *La Crisis de las Personas Refugiadas y su Impacto en la Unión Europea*.
- McKernan B. ve Boffey D. (2020) “Greece and Bulgaria Crack Down on Turkish Borders as Refugees Arrive”, 28 Şubat, <<https://www.theguardian.com/world/2020/feb/28/tensions-rise-between-turkey-and-russia-after-killing-of-troops-in-syria>> (5 Mayıs 2022).
- Medecins San Frontiers (2021) “Constructing Crisis at Europe’s Borders: The EU Plan to Intensify Its Dangerous Hotspot Approach on Greek Islands”, Haziran, <<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/msfgreece-reporten03.pdf>> (12 Eylül 2021).
- Musaro, P. (2016) “Mare Nostrum: The Visual Politics of a Military-Humanitarian Operation in the Mediterranean Sea”, *Media, Culture and Society*, 39(1): 11-28.
- Neville, D., Sy, S. ve Rigon, A. (2016). “On the Frontline: The Hotspot Approach to Managing Migration”, Mayıs, <<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>> (12 Eylül 2020).
- Nye, C. (2018) “Children “Attempting Suicide” at Greek Refugee Camp”, 28 Ağustos, <<https://www.bbc.com/news/world-europe-45271194>> (20 Aralık 2021).
- Papadopoulou, A. (2016) “The Implementation of the Hotspots in Italy and Greece”, Dutch Council for Refugees, Amsterdam.
- Papoutsis, A., Painter, J., Papada, E. ve Vradis, A. (2018) “The EC Hotspot Approach in Greece: Creating Liminal EU Territory”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(12): 2200-2212.
- Parkes, R. (2017) “Nobody Move! Myths of the EU Migration Crises”, EU Institute for Security Studies, Paris.
- Pelizza, A. (2020) “Processing Alterity, Enacting Europe: Migrant Registration and Identification as Co-construction of Individuals and Polities”, *Science, Technology, and Human Values*, 45(2): 262-288.
- Pijnenburg, A. ve Rijken, C. (2019) “Playing Cat and Mouse: How Europe Evades Responsibility for its Role in Human Rights Abuses of Migrants and Refugees”, M. Van Reisen, M. Mawere, M. Stokmans and K. A. Gebre-Egziabher (der.) *Mobile Africa: Human Trafficking and the Digital Divide*, (Bamenda: Langaa Research and Publishing CIG), s. 697-726.
- Pollozek, S. ve Passoth, J. H. (2019) “Infrastructuring European Migration and Border Control: The Logistics of Registration and Identification at Moria Hotspot”, *Sage Journal*, 37(4): 606-624.

- Refugee Rights Europe (2021) “Ground Update from Ventimiglia – April and May 2021”, 8 Haziran, <<https://refugee-rights.eu/2021/06/08/ventimiglia-april-and-may-2021/>> (12 Eylül 2021).
- Respond Project (2019) “Press Release: The ‘Hotspot’ Approach is not the Solution”, 1 Ekim, <<https://respondmigration.com/blog-1/respond-press-release>> (12 Ağustos 2020).
- Rooney, R. ve Welander, M. (2021) “On its 70th Anniversary, the Refugee Convention Faces Unprecedented Threats Across Europe”, 22 Temmuz, <<https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2021/07/its-70th>> (12 Eylül 2021).
- Tardy, T. (2017) “Operation Sophia’s World: Changes and Challenges”, 1 Kasım, <www.jstor.org/stable/resrep17451?seq=2#metadata_info_tab_contents> (11 Eylül 2019).
- Tazzioli, M. (2020) “Confine to Protect: Greek Hotspots and the Hygienic-Sanitary Borders of Covid-19”, 9 Eylül, <<https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2020/09/confine-protect>> (12 Eylül 2021).
- The Dutch Council for Refugees (2016) “The Implementations of the Hotspots in Italy and Greece”, 5 Aralık, <<https://www.ecre.org/wp-content/uploads/2016/12/HOTSPOTS-Report-5.12.2016.pdf>> (20 Mayıs 2019).
- The European Parliament and The Council of The European Union (2011) “DIRECTIVE 2011/36/EU of 5 April 2011 on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings and Protecting Its Victims, and Replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA”, *Official Journal of The European Union*, L 101/1-L 101/11.
- The Guardian (2017) “EU-UK Naval Mission on People-Smuggling Led to More Deaths, Report Says”, 11 Temmuz, <<https://www.theguardian.com/world/2017/jul/11/eu-naval-tactics-operation-sophia-stop-people-smuggling-cause-more-deaths-report-says>> (9 Eylül 2019).
- Thompson, B. J. (2016) “The European’s Union’s Human Security Discourse: Conceptualization and Justification”, *The Korean Journal of International Studies*, 14(1): 161-188.
- Trammer, M. (2020) “How the Greek Island Lesbos Became a Stage for Europe’s Far Right”, 6 Mayıs, <<https://www.aljazeera.com/features/2020/5/6/how-the-greek-island-lesbos-became-a-stage-for-europes-far-right>> (2 Temmuz 2020).
- Tümtaş, M. S. (2020) *Nöbetleşe Dışlanma: Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, (İstanbul: İletişim Yayınları).

- UN (1966) “International Covenant on Civil and Political Rights”, 16 Aralık, <<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>> (12 Kasım 2018).
- UNHCR (2017) “UNHCR Urges Action to Ease Conditions on Greek Islands”, 8 Eylül, <<https://www.unhcr.org/news/briefing/2017/9/59b24a377/unhcr-urges-action-ease-conditions-greek-islands.html>> (9 Ağustos 2019).
- UNHCR (2010) “Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees”, <<https://www.unhcr.org/3b66c2aa10>> (6 Mart 2022).
- Üstün, Ç. (2019) “The Impact of Externalization of Migration Controls on the Rights of Asylum Seekers and Other Migrants”, *EuroMesCo Series- 46 Papers IEMed.*, s.1-42.
- Vandevoordt, R. and Warn, J. (2022) “Why Europe Must Still Act: The Aegean Islands as a Laboratory for European Border Policies”, 10 Mart, <<https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2022/03/why-europe-must>> (11 Mart 2022).
- Veglio, M. (2017) “Hotspots Under a Spotlight: The Legality of the Hotspot Approach in Italy”, 26 Haziran, <<https://www.asylumlawdatabase.eu/en/journal/hotspots-under-spotlight-legality-hotspot-approach-italy>> (11 Ekim 2019).